

พัฒนาการเกษตร กับ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย

พ.ศ. ๒๔๓๕ - ๒๔๗๕ (ค.ศ. ๑๘๙๒ - ๑๙๓๒)

นางสาวเฉลิมมาลัย ราชภัณฑรักษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคณะหลักสูตรปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต

แผนกวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๐

000731

I 165A8545

AGRICULTURAL DEVELOPMENT AND SOCIAL CHANGE IN THAILAND
FROM A.D. 1892 - 1932 (B.E. 2435 - 2475)

Miss Chermalya Rajabhandharaks

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts (Sociology)

Department of Social Studies

Graduate School

Chulalongkorn University

1977

หัวข้อวิทยานิพนธ์ พัฒนาการเกษตรกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย

พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๕ (ค.ศ. ๑๙๙๒ - ๑๙๙๒)

โดย นางสาวเมธมาลย์ ราชภัณฑารักษ์

แผนกวิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.พิทยา สายหู

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาคำหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ)

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ประเสริฐ แยมกลินฟูง)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.พิทยา สายหู)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : พัฒนาการเกษตร กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย (2435-2475)
 ชื่อนิสิต : นางสาวเดอมาลย์ ราชภัณฑารักษ์
 อาจารย์ที่ปรึกษา : ศาสตราจารย์ ดร. พัทธา สายบุญ
 แผนกวิชา : สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
 ปีการศึกษา : 2520

บทคัดย่อ

เนื้อหาของวิทยานิพนธ์เล่มนี้มี 5 บท บทที่หนึ่ง บทนำ กล่าวถึงการศึกษา
 ในเรื่องนี้ว่า ใต้อาศัยข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในอดีต มาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ทาง
 สังคมวิทยา จุดสนใจอยู่ที่ว่า เมื่อมีการพัฒนาการเกษตรแล้ว จะมีการเปลี่ยนแปลงทาง
 สังคมตามมาอย่างไรบ้าง ระยะเวลาของเรื่องที่ศึกษา เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2435
 ซึ่งเป็นปีที่มีการปรับปรุงระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน จนถึงปี พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็น
 ปีที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นประชาธิปไตย
 สำหรับแนวทางในการศึกษานั้น ได้ใช้ทฤษฎี "Toward a Theory of Modernization"
 ของ Neil J. Smelser เป็นหลักในการวิเคราะห์ บทที่สอง การพัฒนาการเกษตร
 ในช่วงเวลา 40 ปี (2435 - 2475) ได้แยกกล่าวเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้คือ
 การออกหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์ที่ดิน การชลประทาน การเพาะปลูก การป่าไม้
 การรักษาสัตว์น้ำ การโลหกิจและภูมิวิทยา และการสหกรณ์ บทที่สาม สภาพชีวิตของ
 เกษตรกรในช่วงเวลา 40 ปี (2435 - 2475) ได้กล่าวถึง อุปสรรคในการทำนา
 การเช่านา การกู้ยืม การขายข้าว ความยากจนชีวิตของชาวนา รวมทั้งเรื่องโรงสี

และพ่อค้าคนกลาง บทที่สี่ ผลกระทบของการพัฒนาการเกษตรที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง
 ทางสังคม ไก่กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงว่ามีสาเหตุจากปัจจัยภายนอกในระบบสังคม
 กับปัจจัยภายในในระบบสังคม สำหรับการเปลี่ยนแปลงของไทยในส่วนที่เป็นการเปลี่ยนแปลง
 ทางวัฒนธรรม (การพัฒนาการเกษตร) มีสาเหตุจากปัจจัยภายนอก โดยมีพระบาทสมเด็จพระ
 พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้ให้การเปลี่ยนแปลง ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจาก
 ต่างประเทศ พระราชโอรส และนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวง เป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลง
 กลุ่มข้าราชการและกลุ่มเกษตรกร เป็นผู้รับการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงจะสำเร็จ
 ผลเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับการสื่อสารความคิดระหว่างผู้ให้การเปลี่ยนแปลง กับผู้รับการ
 เปลี่ยนแปลง ในด้านการรับสิ่งใหม่นั้นจะเกิดขึ้นง่ายหรือยากเพียงใด ก็อยู่ที่ลักษณะ
 ของความคิดและวิธีการใหม่ ๆ ที่เสนอเข้ามา ครึ่งหลังของบทนี้ กล่าวถึงปัจจัยภายใน
 ระบบสังคม ซึ่งต้องปรับตัวตาม อันได้แก่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผลปรากฏว่า
 การจำแนกแตกต่างในโครงสร้างทางเศรษฐกิจทำให้เกิดระบบความสัมพันธ์ชั้นใหม่คือ
 ชาวนา พ่อค้าคนกลาง และโรงสี แต่สำหรับการจำแนกแตกต่างในกิจกรรมทาง
 ครอบครัวยุคเก่า และชนชั้น ในช่วงเวลาที่ศึกษานั้น ยังไม่เกิดขึ้นในสังคมไทย เพียงแต่
 มีแนวโน้มว่าอาจจะเป็นไปตามทฤษฎีที่วางไว้ ส่วนการรวมตัวกันของกิจกรรมที่จำแนก
 แยกต่างปรากฏออกมาในรูปของสหกรณ์ ประการสุดท้าย ความไม่สืบเนื่องระหว่าง
 การจำแนกแตกต่างในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ กับการรวมตัวกันในรูปของสหกรณ์ ได้แสดง
 ออกในลักษณะของความยากจนขัดสน ทรุกโทรมในสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนา
 บทที่ห้า บทสรุป เป็นการสรุปผลที่ได้จากการวิเคราะห์ทั้งหมด

Thesis Title : Agricultural Development and Social Change in
Thailand (1892 - 1932)
Name : Miss Chermalya Ra Jabhandharaks
Thesis Advisor: Professor Dr. Pattaya Saihoo.
Department : Social Studies
Academic Year : 1977

ABSTRACT

The contents of this thesis are divided into 5 chapters. The first or introductory chapter is a historical study of the past events to serve as a basis for sociological analysis, with emphasis on social change as the result of agricultural development during the period from B.E. 2435, when modification of the Government administration system took place, up to B.E. 2475, when the country changed from absolute monarchy to limited monarchy. Neil J. Smelser's theory, "Toward a theory of Modernization" is used as the basis for the analysis in this respect. The second chapter deals with the subject of agricultural development during the 40 years' period (B.E. 2435 - B.E. 2475), under the following headings: issuance of certificates of land ownership, irrigation agriculture, forestry, preservation of aquatic animals, mineralogy & geology, cooperatives. The third chapter describes the living conditions of the farmers during the 40 years' period (B.E. 2435 - B.E. 2475), especially the obstacles encountered in the farming

procedures, the rent of land for farming the loan of money, the sale of rice produced, the poverty and hardship of the farmers as well as matters relating to the rice mills and middlemen. The fourth chapter discusses changes in the social system brought about through the impact of agricultural development, both from factors external and internal. Changes in Thailand, particularly cultural changes arising from agricultural development, were caused by external factors with H.M. King Chulalongkorn as the introducer of such changes, foreign experts and technicians together with H.R.H. The King's sons and the foreign educated King's scholarship students as the agents of such changes, and the civil servants and farmers as the recipient of such changes. Whether to which extent such changes would become successful depended largely upon the communication of ideas between the introducer and the recipient of the changes, for new concepts and innovations to be accepted more easily depended upon their own merits as well as the new method to be employed. The second half of this chapter mentions the various factors within the social system which had to be accordingly adjusted, resulting in social changes. Consequently, the differentiation of economic activities brought about a new relationship between farmers, middlemen and the rice mills. However, the differentiation of the value system, family activities and stratification system during the period under this study did not yet exist in Thai society, although there was a tendency that changes would probably materialize later.

J

On the other hand, the integration of differentiated activities was the formation of cooperatives which continue up to the present time. Finally discontinuation in differentiation and integration is obviously shown in the poverty hardship and deterioration of the living conditions of the farmers in general. The fifth and last chapter sums up the findings of this research in all respects.

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลงได้ ก็ด้วยความอนุเคราะห์ของอาจารย์พวงเพชร สุรรัตนวิบูล ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ได้กรุณาเอื้อเฟื้อ เอกสารชั้นต้น เกี่ยวกับงานของกระทรวงเกษตร อาจารย์วุฒิชัย มูลศิลป์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่ได้กรุณาให้ขอยืมวิทยานิพนธ์ของคุณประสิทธิ์ แก้วสิงห์ เรื่องการปรับปรุงการเกษตรในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และคุณทวีศักดิ์ สืบวัณณะที่ได้ให้เอกสารเกี่ยวกับเรื่องโรงสี ซึ่งผู้เขียน ขอกราบขอบพระคุณและขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ด้วย

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณ อาจารย์โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำช่วยเหลือ ในการค้นคว้าหาเอกสารอ้างอิงด้วยก็ตลอดมา

อีกท่านหนึ่ง ซึ่งจะละเว้นไม่กล่าวถึงเสียไม่ได้ก็คือ ศาสตราจารย์ ดร. พทยา สายหู อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่า ตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ ให้หลายครั้ง ทั้งที่ท่านก็มีงานอยู่ในความรับผิดชอบเป็นจำนวนมาก ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ด้วย.

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	หน้า	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		ค
กิตติกรรมประกาศ		จ
บทที่		
๑ บทนำ		๑
๒ การพัฒนาการเกษตรในช่วงเวลา ๔๐ ปี : ๒๔๓๕-๒๔๗๕..		๘
การออกหนังสือรับรองกรรมสิทธิ์ที่ดิน		๑๑
การชลประทาน		๑๘
การเพาะปลูก		๓๘
การป่าไม้		๕๕
การรักษาสัตว์น้ำ		๕๒
การโลหกิจและภูมิวิทยา		๖๔
การสหกรณ์		๗๓
๓ สภาพชีวิตของเกษตรกรในช่วงเวลา ๔๐ ปี : ๒๔๓๕-๒๔๗๕		๘๐
อุปสรรคในการทำนา		๘๓
การประชุมชาวนาเป็นครั้งแรกของประเทศไทย....		๘๐
การเช่านา การกู้ยืม การขายข้าว		๘๕
สาเหตุที่ทำให้การทำนาทรุดโทรมในระหว่าง		
ปี ๒๔๕๒ - ๒๔๕๕		๘๗

ความเป็นอยู่และฐานะของชาวนาในจังหวัดลพบุรี เนื่องจากราคาข้าวตกต่ำ	๑๐๘
ความเป็นอยู่และฐานะของชาวนาในจังหวัดพิษณุโลก เนื่องจากราคาข้าวตกต่ำ	๑๐๘
ความเป็นอยู่และฐานะของชาวนาในจังหวัดอ่างทอง เนื่องจากราคาข้าวตกต่ำ	๑๑๐
โรงสี	๑๑๕
พอกาคคนกลาง	๑๒๐
๔ ผลกระทบของการพัฒนาการเกษตรที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	
จำกัดความคำว่า พัฒนาการเกษตร	๑๒๕
จำกัดความคำว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม	๑๒๕
จำกัดความคำว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม	๑๒๖
สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง	๑๒๗
ผู้ให้การเปลี่ยนแปลง	๑๓๑
ตัวแทนการเปลี่ยนแปลง	๑๓๓
การสื่อสารความคิดระหว่างผู้ให้การเปลี่ยนแปลงกับ ผู้รับการเปลี่ยนแปลง	๑๔๔
✓ การรับสิ่งใหม่	๑๔๗
✓ การจำแนกแตกต่างในโครงสร้าง	๑๕๘
การจำแนกแตกต่างในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	๑๖๐
การจำแนกแตกต่างในกิจกรรมทางครอบครัว	๑๖๘

บทที่

การจำแนกแตกต่างในระบบคุณค่า	๑๗๑
การจำแนกแตกต่างในระบบชนชั้น	๑๗๒
การบูรณาการรวมหน่วยของกิจกรรมที่จำแนกแตกต่างกัน เหล่านี้	๑๗๕
ความไม่สืบเนื่องระหว่างการจำแนกแตกต่างและการ รวมตัวกัน ก่อให้เกิดความวุ่นวายทางสังคม	๑๘๑
๕ บทสรุป	๑๘๗
บรรณานุกรม	๑๘๘
ประวัติการศึกษา	๒๐๓